

КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗМІН У ДОШКІЛЛІ

Дятленко Наталія Михайлівна,
доцентка кафедри дошкільної та початкової освіти ІПО
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидатка психологічних наук, доцентка

Періоду дошкільного дитинства відводиться особлива місія: закласти основи, побудувати міцний фундамент будівлі – розвиненої щасливої особистості. Часто саме в цей період педагоги та батьки роблять помилки, які відлунюються в подальшому труднощами у спілкуванні з дитиною, відсутністю у ній інтересу до пізнання, небажанням дотримуватися правил, домінуванням «руйнівної» активності чи навпаки пасивності, невпевненістю та тривожністю. Пройшовши рубіж дошкільля, такий учень в умовах шкільного навчання часто виявляється не продуктивним, його супроводжують ті ж труднощі, які він мав у дошкільному закладі.

Переконана, мова, насамперед, повинна йти не про матеріальне забезпечення дошкільного закладу (яке дійсно у нас страждає), а про якість і наповненість всього життя в ньому і, зокрема, про реалізацію в освітньому процесі можливостей щодо набуття дитиною практичного досвіду, оволодіння вмінням обирати справу для себе і доводити її до кінця, долаючи при цьому труднощі, нести певну відповідальність (в межах віку), будувати продуктивні взаємини, відстоювати власну позицію, критично ставитися до своїх помилок. Фактично мова йде про організацію освітнього процесу на компетентісних засадах. Такий підхід було запроваджено в 70-ті роки в США та в 80-ті роки ХХ ст. у розвинених країнах Європи. Це було пов'язано з невідповідністю традиційної системи освітніх послуг соціальному замовленню, яке вимагало виховання самостійних, ініціативних членів суспільства, здатних ефективно взаємодіяти в розв'язанні соціальних, виробничих та економічних завдань. Зауважувалося, що більшість випускників навчальних закладів виявляються

навченими, але не готовими до реалізації професійних обов'язків, вирішення реальних професійних та життєвих проблем.

Чи варто говорити про компетентнісний підхід в освіті дошкільників? Чи здатний дошкільник хоча б певною мірою відповідати викликам компетентнісного підходу? Щоб це зрозуміти, згадаємо основні психологічні характеристики дошкільників, які не лише підтверджують необхідність такого підходу, а й вимагають його. Звернемо увагу на сенсомоторні потреби, що виявляються у високій активності малюків, готовності щомиті діяти; високу потребу у пізнанні та виробленні цілісної картини світу; домінуванні мотивів самостійності, гри, самореалізації, визнанні та ін. Отож, саме компетентнісний підхід, що вимагає створення умов, за яких дитина не пасивний споглядач, а активний перетворювач, здатний задовольнити потреби, інтереси, прагнення дошкільника.

Означимо принципові позиції в організації освітнього процесу на засадах компетентнісного підходу:

– *Відведення вихователю вирішальної ролі в розвитку дитини.* Зустріч справжньої сутності вихователя зі справжньою сутністю дитини розглядається як фундаментальна основа розвитку кожної дитини. Ніякі спеціально організовані зовнішні заходи не є настільки сильними вихователями, як сама особистість дорослого. Поряд зі значимою людиною дитина відчуває себе впевнено та захищено, що позитивно впливає на стан її здоров'я, ставлення до світу та інших людей.

– *Ставлення до дитини як до суб'єкта, який може щось хотіти, а щось ні, чомусь віддавати перевагу, а від чогось відмовлятися.* Мова йде про пошук таких способів впливу на дитину, які б відповідали її природі і ґрунтувалися на інтересах, готовності до наслідування, заохочували до активних дій, мобілізували ресурси, стимулювали до апробації власних зусиль тощо. *Розвиток дитини можливий лише в тій мірі, в якій наші вимоги та цілі щодо дитини стануть її власними цілями.*

– *Увага до почуттів, думок і поглядів дитини.* Якщо думки, реакції, емоції, вчинки дитини чомусь викликають тривогу у дорослого, в кожному конкретному випадку варто відшукувати механізми, які будуть стимулювати належну поведінку та реакції у дитини. Наші намагання чути і бачити лише те, що хочемо, заперечення почуттів лише призводять до продукування у дітей нещирості, підлабузництва, пристосуванства (адже вони так хочуть відповідати нашим очікуванням).

– Для розвитку дітей істотне значення має *вільна, спонтанна, мінімально регламентована гра, рухливий і реальний чуттєвий предметно-практичний досвід, безпосередньо пов'язаний із власним тілом:* щоб мати можливість зрозуміти світ, дитина спочатку має навчитися володіти тілом; обмацувати руками, щоб згодом «схоплювати» його розумом. Навчання в цьому віці носить непрямий, неявний (імпліцитний) характер, для успішного протікання якого вирішальними є не розумові операції, а безпосередня діяльність (ігри, малювання, ліплення, трудові дії, драматичне мистецтво, розповідання казок, історій, читання віршів) і різнопланове сприймання.

– *В організації пізнавальної діяльності дитини акцент варто робити на її почуттєвих переживаннях.* Шлях до компетентності має йти через почуттєві переживання дітей (здивування, інтерес, радість, сподівання, наміри, бажання, надії), які пробуджує сам педагог за допомогою різних засобів. У дитини до семи років розуміння, почуття і вміння взаємодіють у інший спосіб, аніж у дорослих, а саме: від співпереживання вчинку, дії через відтворення вчинку чи способів дій у грі (де дитина безпосередньо пов'язує себе з вчинком) до більш-менш чіткого розуміння і формування елементарних уявлень і понять та готовності здійснити вчинок, дію.

Які ж зміни варто внести в життя дошкільника в закладі дошкільної освіти, щоб він міг поступово накопичувати життєвий досвід, збагачувати емоційну сферу, вправлятися у вчинках, тобто формувати власну життєву компетентність?

1. Організація дитячої діяльності в центрах дитячої діяльності

Нагадаємо, що дитина розвивається в різноманітній предметно-практичній діяльності та спілкуванні. Це вимагає продуманої організації, хорошого оснащення, систематичності, єдності підходів і лише за таких умов можна очікувати продуктивної зустрічної активності дітей. У групових кімнатах наших дошкільних закладів традиційно організуються куточки або центри дитячої діяльності. Здається, що настав час оживити діяльність в них, наповнити новим змістом, включити в педагогічний процес на рівноправних з іншими формами засадах. Саме у таких центрах діти за власним бажанням, відповідно до власних інтересів можуть займатися різними справами: малювати, ліпити, вирізувати, майструвати, прати та прасувати, лагодити книжки, працювати в куточку природи, складати пазли, будувати з конструктора тощо. В умовах зниженого покрокового контролю та регламентованості діти будуть успішно нарощувати свій особистісний потенціал, вправляючись у самостійності, ініціативності, творчості.

2. Розвиток і підтримка дитячих починань з правилами та домовленостями.

Заняття в таких центрах розширюють життєвий простір дітей, дають можливість самостійно вирішувати проблеми. Втім, без належної підтримки з боку вихователів діяльність може швидко припинитися. Щоб підсилювати суб'єктність дітей і налаштовувати їх на відповідальне ставлення до реалізації власних задумів, потрібно їх залучати до озвучування своїх зацікавлень, до визначення того, чим вони хочуть займатись, до елементарного планування своєї діяльності – лише таким чином організована діяльність набуде ознак активної включеності самої дитини і процес її розвитку буде позитивним. Варто пам'ятати, що процес вибору справи, а тим більше її планування для дітей дуже непростий. Не маючи належних навичок, діти починають хвилюватися, напружуватися, часто змінюючи свої рішення.

3. Моніторинг прогресу дитини

Важко щось сказати про ефективність тієї чи іншої методики, програми, якщо не буде здійснюватися постійний моніторинг прогресу дитини. Досить

часто вихователі, спираючись на власні відчуття, намагаються дати оцінку тих чи інших підходів. Така приблизна оцінка має поверховий характер, бо не спирається на якісь кількісні показники і не може повною мірою відобразити реальний стан справ. Протягом останніх років неодноразово робилися спроби включити в практику роботи вихователя ведення щоденників спостережень, карток спостережень, підготовку портфоліо тощо. Втім, громіздкі процедури та не до кінця зрозуміле їх значення часто відбивали бажання продовжувати відслідковувати розвиток дітей. Радимо звернути увагу на технологію «Моніторинг прогресу дитини», де в якості основних показників процесу розвитку пропонується відслідковувати стан емоційного благополуччя дитини та міру її залученості до різних справ.

Не виникає сумнівів, що поєднання емоційного благополуччя і активної залученості до діяльності в окремої дитини дає всі підстави стверджувати, *що вона знаходиться в сприятливих для себе умовах*, повною мірою використовує надані можливості, отже збагачує і розширює свою компетентність. Звичайно, такий моніторинг не дасть нам повної інформації про рівень розвитку про глибину її знань і вмінь. Але чи потрібно вихователю це точно знати? Здається, в першу чергу він має подбати про створення умов для розвитку і формування компетентності.

Завершуючи розмову про ті підходи, які сприятимуть розвитку дитячої компетентності, зауважимо, що дошкільний вік наділений надзвичайно важливими повноваженнями в плані забезпечення людини необхідними ресурсами для всього подальшого життя – належною пізнавальною сферою для накопичення знань про світ, людей та самих себе; широкими можливостями для оволодіння різними видами діяльності та спілкування – для накопичення вмінь; високою активністю – щоб апробували себе в різних життєвих ситуаціях. Як бачимо, для педагогів та батьків залишається зовсім небагато роботи: бути уважними до потреб дитини та забезпечення умов для емоційно насиченого, радісного, змістовного щоденного її буття; створювати в оточенні життєвого простору, багатого на імпульси та можливості набуття досвіду.

Список використаної літератури

1. Дятленко Н.М. Особистісно-орієнтовану модель – у практику. Дошкільне виховання. 2014. №7. С. 7 – 11.
2. Лазарович Н. Компетентісний підхід до розвитку обдарованості дітей дошкільного віку. С.165-169.

URL:https://www.researchgate.net/publication/323729666_Kompetentisnij_pidhid_do_rozvitku_obdarovanosti_ditej_doskilnogo_viku